

Ante Tomašević-Kuka, junak Sinjske krajine i prvak Austro-Ugarske Monarhije u hrvanju

Labrović, Mate

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Splitu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:221:083562>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET

Zavod za kineziologiju individualnih sportova

**ANTE TOMAŠEVIĆ-KUKA, JUNAK
SINJSKE KRAJINE I PRVAK AUSTRO-
UGARSKE MONARHIJE U HRVANJU**

(DIPLOMSKI RAD)

Student:

Mate Labrović

Mentor:

Dr. sc. Hrvoje Karninčić

Split, 2019

Sadržaj

1. UVOD.....	4
2. CILJ RADA.....	5
3. OPĆENITO O HRVANJU	6
4. ŽIVOT ANTE TOMAŠEVIĆA	7
4.1. ROĐENJE I DJETINJSTVO ANTE TOMAŠEVIĆA	7
4.2. ŽIVOT ANTE TOMAŠEVIĆA ZA VRIJEME SPORTSKE KARIJERE.....	8
4.3. SMRT ANTE TOMAŠEVIĆA	10
5. SPORTSKI NASTUPI ANTE TOMAŠEVIĆA	12
6. PISANI POVIJESNI IZVORI O ANTI TOMAŠEVIĆU	16
6.1. HRVATSKI DNEVNIK O ANTI TOMAŠEVIĆU.....	16
6.2. PJESME PISANE U ČAST ANTE TOMAŠEVIĆA	21
7. ZAKLJUČAK.....	23
8. LITERATURA	24

SAŽETAK

Ante Tomašević-Kuka rođen u Brnazama kraj Sinja je bio proslavljeni Hrvatski junak i svjetski atleta koji se proslavio po mnogim sportskim pothvatima među kojima najviše dolaze do izražaja njegovi uspjesi u hrvačkim natjecanjima. Tomašević je rođen 4. srpnja 1872. godine u velikoj obitelji s dvanaestero djece. Od mladih dana se isticao sa snagom i junaštvom te od malih nogu nosi nadimak kuka. Pohađao je fratarsku klasičnu gimnaziju u Sinju, ali se odmah primjećivalo da je Ante naklonjeniji sportu i natjecanjima nego fratarskom pozivu. Bio je i odličan jahač te je kao mladić trčao alku. Sa sedamnaest godina zbog siromaštva se seli u Graz u Austriji te postaje član carske konjice. Već u vojsci Tomašević nastupa na mnogim natjecanjima, ali nije uspio zaraditi niti je stekao slavu i zbog toga napušta vojsku i Graz te odlazi u Beč i počinje s ozbiljnim treninzima i natjecanjima po raznim dijelovima svijeta. O Kukinim uspjesima su često izvještavale novine po cijeloj Austro-Ugarskoj, a posebno u Hrvatskoj i Dalmaciji gdje je postao narodni junak koji je svojim pobjedama proširio ime svog rodnog kraja. Posebno su gledani bili njegovi mečevi u Splitu i Zagrebu. Ante Tomašević je postao simbol Hrvatske snage i otpora u teškim trenucima za Hrvatski narod koje je u to doba bilo potlačeno od strane Mađara. Nakon raspada Austro-Ugarske i prestanka sportske karijere Kuka odlazi u Drniš gdje je postavljen za vođu garde u Drnišu, ali je nedugo nakon toga došlo do neslaganja između Tomaševića i Narodnog vijeća te je nakon sukoba u Drniškom hotelu Danica napadnut i ubijen dana 14.11.1918.

ABSTRACT

ANTE TOMASEVIC-KUKA, HERO OF THE SINJ COUNTY AND CHAMPION OF THE AUSTRO-HUNGARY MONARCHY IN WRESTLING

Ante Tomašević-Kuka was Born in Brnaze, near Sinj. He was well-known Croatian hero and world athlete known for his many endeavours, most notably his successes in wrestling competitions. He was born on July 4. 1872 in a family of twelve children. From an early age he stood out for his strength and heroism. Consequently he was given a nickname Kuka. He attended the high school in Sinj. It was immediately noticed that Ante was very fond of sports. Since he was a great rider he participated in Alka, an

ancient knightly tournament. As he was very poor, he moved to Graz, Austria, when he was seventeen. There he became a member of Imperial Cavalry. In the army, he participated in many competitions but he did not gain any money or fame. That was the reason why he left the army and Graz and went to Vienna. In Vienna he started training and, shortly after, he started competing around the world. Many Austro-Hungarian newspapers wrote about his success, especially in Croatia and Dalmatia. Ante became national hero in Croatia and Dalmatia and, because of his success, his homeland became very popular. His most watched matches were in Split and Zagreb. Ante Tomašević became the symbol of the Croatian strength and resistance. It was difficult time for his fellow citizens since they were occupied by the Hungarians. After his career ended Ante moved to Drniš. He was a guard leader in Drniš but there were many disagreement between Ante and Peoples' Council. Ante was attacked and killed in hotel Danica after the conflict on November 14, 1918.

1. UVOD

O hrvatskom junaku i svjetskom atletičaru Anti Tomaševiću-Kuki i pričama o njegovim sportskim poduhvatima još samo znaju stariji mještani Sinjskog i Cetinskog kraja. Rođen 1872. godine u Brnazama kraj Sinja ubrzo je postao poznat po svojoj neviđenoj snazi, hrabrosti i spretnosti. O njemu je napisao knjigu poznati hrvatski psihijatar Mijo Milas, *Hrvatski junak i svjetski atletičar Ante Tomašević*, 1990. ("Ante Tomašević", 2013.). Već kao mlad je zbog siromaštva preselio u Graz te tu postaje član carske konjice. Iz vojske izlazi da bi se mogao više posvetiti hrvanju i sportu i u tome i uspijeva. Nedugo nakon toga seli se u Beč gdje se upisuje u vatrogasnu školu i u kojoj je bila i atletska škola gdje su trenirali vatrogasci i gdje je Tomašević dalje razvijao svoje sposobnosti. Nadmoćan je bio Tomašević u hrvanju, bacanju topuza i dizanju utega, ali je u to vrijeme najpopularnija od svih disciplina u svijetu i Europi bilo hrvanje pa se Tomašević tome i posvećuje. Bio je jedan od najboljih. Zadarski "*Narodni list*", splitski "*Pučki list*", sarajevski "*Narodni dnevnik*", splitska "*Sloboda i jedinstvo*" te zagrebački "*Obzor*" i "*Hrvatski sokol*", pisali su u razdoblju od 1902. do 1913. godine jako puno o hrvanju, a najviše o nastupima Ante Tomaševića, hrvatskog junaka i svjetskog atletičara. Prema tim izvorima, Tomašević je bio prvak Austro-Ugarske Monarhije od 1902. do 1905. godine te najbolji hrvač svijeta u hrvanju grčko-rimskim stilom (Milas, 1990). Tomašević je u svoje doba bio jako važna ličnost zbog svih svojih uspjeha kojima je pronosio ime svojega rodnog kraja i svoje Hrvatske koja je u to doba bila potlačena od strane Mađara u Austro-Ugarskoj monarhiji. Neke su novine pisale i o tome da bi Tomašević na svojim nastupima osim hrvanja često izvodio i gimnastičke vježbe te su ga nazivali hrvačem i gimnastičarem što još više pokazuje njegovu sposobnost. Natječući se i obavljajući svoju dužnost vatrogasca proputovao je cijeli svijet, pa se tako govorilo da se natjecao čak i protiv američkog crnca Sandersa kojeg je naravno porazio. Cijeli život Ante Tomašević-Kuka je živio sportski, časno i uvijek se zalagao za svoju krajinu te bi bilo nepošteno da ode u zaborav.

2. CILJ RADA

Ovaj rad za cilj ima izvući iz zaborava velikog sportaša, svjetskog atletu i borca za prava Hrvatskog naroda u Austro-Ugarskoj monarhiji u vrijeme kada je Hrvatski narod bio pod stalnim tlačenjem mađarskih političara i mađarskog naroda. Nastupajući po cijelom svijetu Tomašević je branio čast svoje države i svog rodnog kraja koji nažalost sve više zaboravlja na njegove podvige. Ante Tomašević je također zaslužan i za sami razvoj sporta, a posebno hrvanja kako u Hrvatskoj tako i u cijeloj Austro-Ugarskoj monarhiji. Bitno je da mlade generacije znaju za junake kao što je bio Tomašević i da pronalaze prave uzore u njemu i u sličnim velikanima Hrvatske prošlosti.

3. OPĆENITO O HRVANJU

Hrvanje je borilački sport koji se koji se u programu modernih olimpijskih igara nalazi od samih početaka pa sve do danas. Riječ je o borbi dva protivnika čiji je cilj savladati protivnika različitim zahvatima, ali su zabranjeni udarci bilo koje vrste ("Hrvanje", 2019.). Spada u jedan od najstarijih sportova općenito te su se s njim bavili još u doba stare Grčke. Kao tradicionalni sport hrvanje se razvilo u velikom broju stilova i pravila, od sumo hrvanja, Juda do različitih varijanti slobodnih stilova ("Hrvanje", 2019.). Svim tim stilovima zajedničko je da je zabranjeno udaranje protivnika rukama, nogama, laktovima ili glavom, kao i nesportski potezi kao što su grebanje, ugrizi, zahvati prema genitalijama i slično ("Hrvanje", 2019.). Razlika između pojedinih stilova je u trajanju borbe, bodovanju pojedinih zahvata i popisu dozvoljenih zahvata.

Neki od ovih stilova hrvanja su se razvili u zasebni sport kao što je Judo, a dva stila hrvanja koja su priznata i na kojima se mogu natjecati sportaši na olimpijskim igrama su hrvanje slobodnim stilom i hrvanje grčko-rimskim stilom (žene se natječu samo u hrvanju slobodnim stilom). Osnovna razlika između ta dva stila je da se u hrvanju grčko-rimskim stilom mogu koristiti zahvati samo na dijelovima tijela poviše pojasa, dok se u hrvanju slobodnim stilom mogu koristiti zahvati na cijelom tijelu. Natjecatelji su podijeljeni na muškarce i žene te se natječu u različitim težinskim kategorijama. Mečevi traju 2 perioda po 3 minute s pauzom od 30 sekundi između dva perioda borbe. Borba se odvija na hrvačkim strunjačama dimenzija od 12 metara širine i 12 metara dužine uz prisutnost sudaca. U današnje vrijeme su česte promjene ili korekcija današnjih pravila. To je događa u sva tri načina hrvanja (grčko-rimski stil, slobodni stil i slobodni stil za žene). Sva tri stila kreću se u pozitivnom smjeru s obzirom na povećanu aktivnost i bodovanje kao rezultat najnovijih promjena pravila (Tunnenmann, 2016). Od opreme hrvači rabe hrvačke trikoe i odgovarajuću laganu obuću te štitnike za zube.

Ovakva pravila su propisana u novije doba te ne vrijede za vrijeme kada se Ante Tomašević natjecao u hrvanju. Njegovi nastupi i natjecanja su nerijetko bili u cirkuskim priredbama ili dogovoreni na nekim travnatim terenima, a trajanje samog meča nije točno određeno i često nisu bili podijeljeni u runde. U nekoliko navrata se spominju mečevi koji su trajali do 30 minuta te bi bili prekidani i proglašavani neriješenima.

4. ŽIVOT ANTE TOMAŠEVIĆA

4.1. ROĐENJE I DJETINJSTVO ANTE TOMAŠEVIĆA

Ante Tomašević zvani Kuka rođen je u Brnazama kod Sinja (Slika 1.) 4.7.1872. godine. Otac mu je bio Stjepan Tomašević, a majka Kate Tomašević (rođena Šušnjara). Bio je član velike obitelji od dvanaestoro djece i to sedam braće i pet sestara. Bili su srednje bogata seljačka obitelj sve dok nisu zbog zajma bankrotirali te je Stjepan Tomašević trebao prodati svoju djedovinu. Ante Tomašević se isticao snagom već u samom djetinjstvu pobjeđujući u međusobnim dvobojima i dječake nekoliko godina starije od sebe. Čak je kao šestogodišnje dijete znao pobjeđivati djecu od dvanaest godina. Sa šest godina otac ga šalje u fratarsku klasičnu gimnaziju u Sinju, ali je Ante uvijek sanjao o junačkim pothvatima te se odmah vidjelo da je više za junački i sportski poziv nego za fratarski. Već kao mladić je izvrsno jahao te su mu se na tome divili i stariji ljudi. Kao mladić je trčao i alku (Slika 2.). Nakon prodaje najbolje zemlje uz rijeku Cetinu Ante napušta svoj rodni kraj te odlazi u Graz, živjeti i služiti u carskoj konjici. Jako se brzo snašao te je vrlo brzo naučio govoriti nekoliko stranih jezika. Zbog svoje atletske građe i izvrsnog jahanja često je bio primjećivan, te su mu često zavidjeli i najviši oficiri, pa je zbog ljubomore drugih znao upadati u sukobe.

Slika 1. Rodna kuća Ante Tomaševića u Brnazama kod Sinja

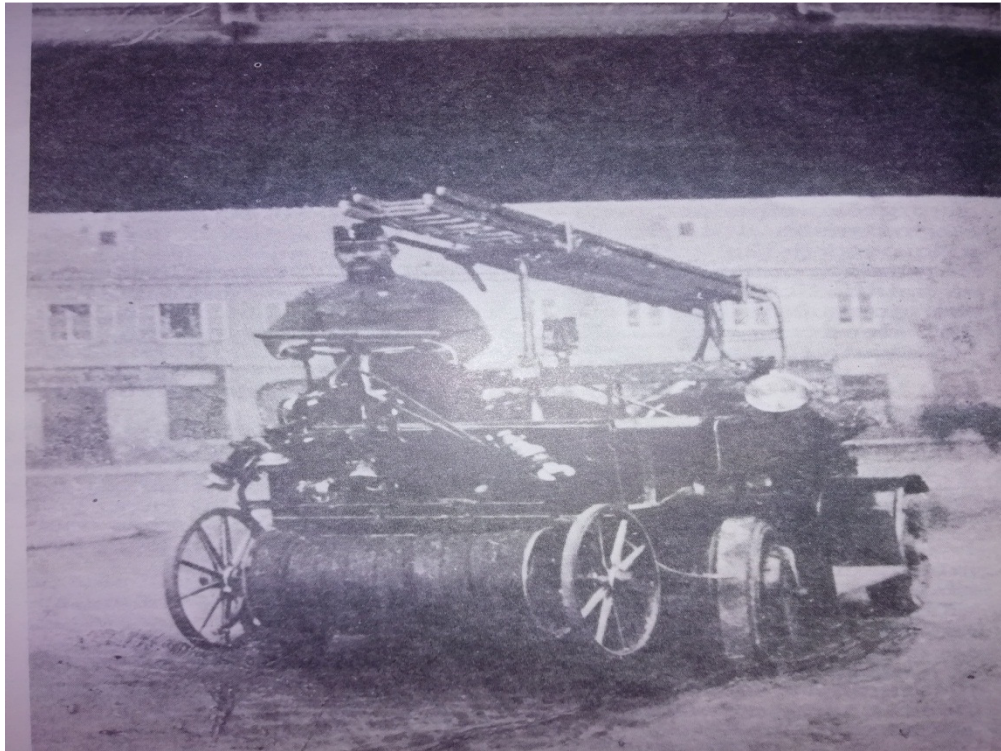

Slika 2. Ante Tomašević u alkarskoj nošnji u Sinju. Fotografija iz 1903. ili 1904. Godine

4.2. ŽIVOT ANTE TOMAŠEVIĆA ZA VRIJEME SPORTSKE KARIJERE

Ante Tomašević se nije dugo zadržao u Gracu i u vojsci nego se preselio u Beč iz razloga da bi se više mogao posvetiti sportskoj karijeri. U Beču počinje raditi kao vatrogasac u vatrogasnoj postaji u kojoj je bilo i atletsko društvo u kojem je mogao dalje razvijati svoje fizičke sposobnosti i tehniku hrvanja, ali i drugih disciplina u kojima se natjecao i dokazivao. Zbog svoje discipline i predanosti Tomašević brzo napreduje i u svojoj službi, te je u isto vrijeme jedan od najboljih vatrogasaca (Slika 4.). Popularan, lijepa i snažna izgleda te uz novac koji je zaradio Ante Tomašević-Kuka počinje živjeti novim životom u tada najpoznatijem gradu na svijetu. Pored rada u vatrogasnoj jedinici, stalnih treninga i natjecanja sve se više okretao veselom životu, što mu nije bio problem s obzirom na njegov izgled i slavu koju je stekao. Osim toga imao je i puno novca. Radi čestih nastupa i putovanja Tomašević je sve više zapuštao posao

vatrogasca. Vjerojatno ga je jedno vrijeme bio i napustio te se posvetio natjecanjima hodajući od mjesta do mjesta, nastupajući na raznim službenim i neslužbenim borbama na kojima su se plaćale ulaznice. Pretpostavlja se da je u to vrijeme od toga i živio.

Slike 4. Ante Tomašević snimljen za volanom vatrogasnog automobila u Beču

Polovicom 1907. godine Tomašević se vratio u stare krajeve odakle su mu došli preci. Pretpostavlja se da je u Bosnu došao naredbom te da je premješten u vatrogasnu ekipu u Zavidoviće jer je u to vrijeme to bila praksa Austrijske državne službe. U Bosni je Tomašević imao svoju turneju te je u to vrijeme puno nastupao i posjećivao sve veće gradove u Bosni, ali i u Dalmaciji, Crnoj gori i ostalim susjednim zemljama. Tomašević je tako nastupao sve do početka Prvog svjetskog rata koji ga je, čini se zatekao na dužnosti kapetana vatrogasnih jedinica u Zavidovićima. Na početku Prvog svjetskog rata Tomašević je imao 42 godine i nije bio oženjen. Vojsku je služio u Puli i tu je sigurno bio 1915. godine. Poslije Pule Tomašević je boravio u jednom malom mjestu kod Gorice gdje je radio kao skladištar. Detaljnijih podataka o njegovom boravku u vojsci i gdje je sve bio i što je radio za vrijeme rata, nema (Milas, 1990). Prije raspada talijanske flote, ali i prije, puno je vojnika u Austrijskoj vojsci dezertiralo te bi odlazili kućama bježeći kroz šume. Jedan od odbjeglih vojnika je bio i Ante Tomašević. Pronađen je podatak da je došao do Splita kao odbjegli vojnik koji nije mogao u Beč. U

Splitu se također nije mogao puno zadržavati jer je bio nezaposlen i bez novca, pa je 1918. godine pomoć potražio u Drnišu gdje mu je živjela sestra.

4.3. SMRT ANTE TOMAŠEVIĆA

Kada se Ante Tomašević pojavio u Drnišu ondje se baš u to vrijeme formiralo Narodno vijeće (26.10.1918. godine) na čelu s predsjednikom Ivanom Skelinom i tajnikom Nikolom Adžijom. Tomašević je narodnom vijeću rekao da ga je poslalo namjesništvo da preuzme vodstvo garde i svi su se iz vijeća složili s tom odlukom osim Nikole Adžije. Tomašević je organizirao jaku gardu u Drnišu i u nekoliko okolnih mjesta kao što su Miljevcima i Kričke. Narodu se jako brzo dopao jer je stao na stranu siromašnih građana te je davao hranu siromašnima iz magazina namijenjenim gardi, što je bilo protivno odlukama vijeća. Nakon toga dolazi do prvih sukoba s Nikolom Adžijom koji je zahtijevao da Tomašević vrati ključeve od magazina što je ovaj odbio. Nakon toga se pročulo da Tomašević organizira u Miljevcima i Kričkama gardiste kako bi poubijali odbornike Narodnog vijeća, kaže Adžija. Kada je ta vijest došla do Narodnog vijeća oni su odmah postavili novog zapovjednika garde Niku Grubišića, a Tomašević je trebao dobiti 5000 kruna otpremnine, ali da preda ključeve magazina i u roku od dva dana napusti Drniš. Tomašević je to odbio te dolazi do krvavog obračuna o kojem postoje dvije verzije priče. Verzija priče koju je opisao Nikola Adžija je takva da je Tomašević počeo pucati ispred svoje sobe u hotelu Danica na novog zapovjednika i njegova četiri gardista koja su došli da preuzmu ključeve magazina. U toj pucnjava je i on sam prvo ranjen da bi kasnije bježeći prema Miljevcima bio ubijen. Ovakvu i sličnu verziju događaja spominju i ondašnje novine koje su se prema svemu sudeći odlučile na verziju priče od Narodnog vijeća.

Druga verzija događaja je izašla iz naroda te govori o tome da je ubojstvo Ante Tomaševića-Kuke bilo isplanirano te da je Kuka tu večer provodio ugodno s prijateljem iz Sinja Ilijom Pavlovićem te nekoliko gardista koji su poslani da u prijateljskoj atmosferi saznaju koji su planovi Tomaševića i da li planira napustiti Drniš, a na svaki put koji je vodio izvan grada su postavljena po dva gardista u zasjedama. Svi su skupa sjedili jeli i pili s Tomaševićem sve do pola noći kada je Tomašević napadnut prvo verbalno, a nakon toga i fizički od strane snažnih momaka. U početku nitko nije koristio oružje i pričalo se da je Tomašević, što šakama što stolicama uspio razbacati sve

napadače po hotelu dok nije počela pucnjava. Tko je točno počeo s pucnjavom nije poznato. Bilo je više ozlijeđenih i u tučnjavi i u pucnjavi, a jedan od metaka je pogodio i Tomaševića. Kada je pokušao pobjeći iz hotela ponovno se osula paljba iz prve zasjeda koja je bila skrivena u kući preko puta hotela Danica. Tomašević je krenuo trčati prema Miljevcima gdje bi imao potporu svojih gardista, ali je i na tom putu bila zasjeda te biva ponovno ranjen. Kada je vidio da do Miljevaca ne može doći, Tomašević se okreće te bježi prema selu Kričke gdje je također ima svoje ljude. Ali i na ovom putu je Tomaševića čekala zasjeda i to preko puta pravoslavnog groblja. Već podosta malaksao od umora i rana, usporava tempo trčanja. Snažni Tomašević je ovoga puta bio velika i nepogrešiva meta pa Vjekoslav Štrkalj i Niko Dereta nisu mogli promašiti. Nažalost na tom mjestu je izdahnuo (Slika 6.)

Slika 6. Mjesto pogibije Ante Tomaševića – označeno križićem

5. SPORTSKI NASTUPI ANTE TOMAŠEVIĆA

Dok je bio u vojsci Tomašević se također natjecao u raznim prigodama, ali nije mogao dovoljno zarađivao niti je stekao slavu. Tako je odlučio napustiti vojsku i preseliti se u Beč gdje upisuje vatrogasnu školu u sklopu koje je bila i atletska škola (Slika 3.). Tu se Tomašević mogao više posvetiti svojim sportskim nastupima te je mogao dodatno napredovati u vještinama. Natjecao se u mnogim atletske disciplinama kao što je dizanje utega, bacanje topuza, bacanje diska i druge. U svemu je postizao vrhunske rezultate te se uvijek isticao, ali se odlučio najviše posvetiti hrvanju tada najpopularnijem sportu u Europi i svijetu.

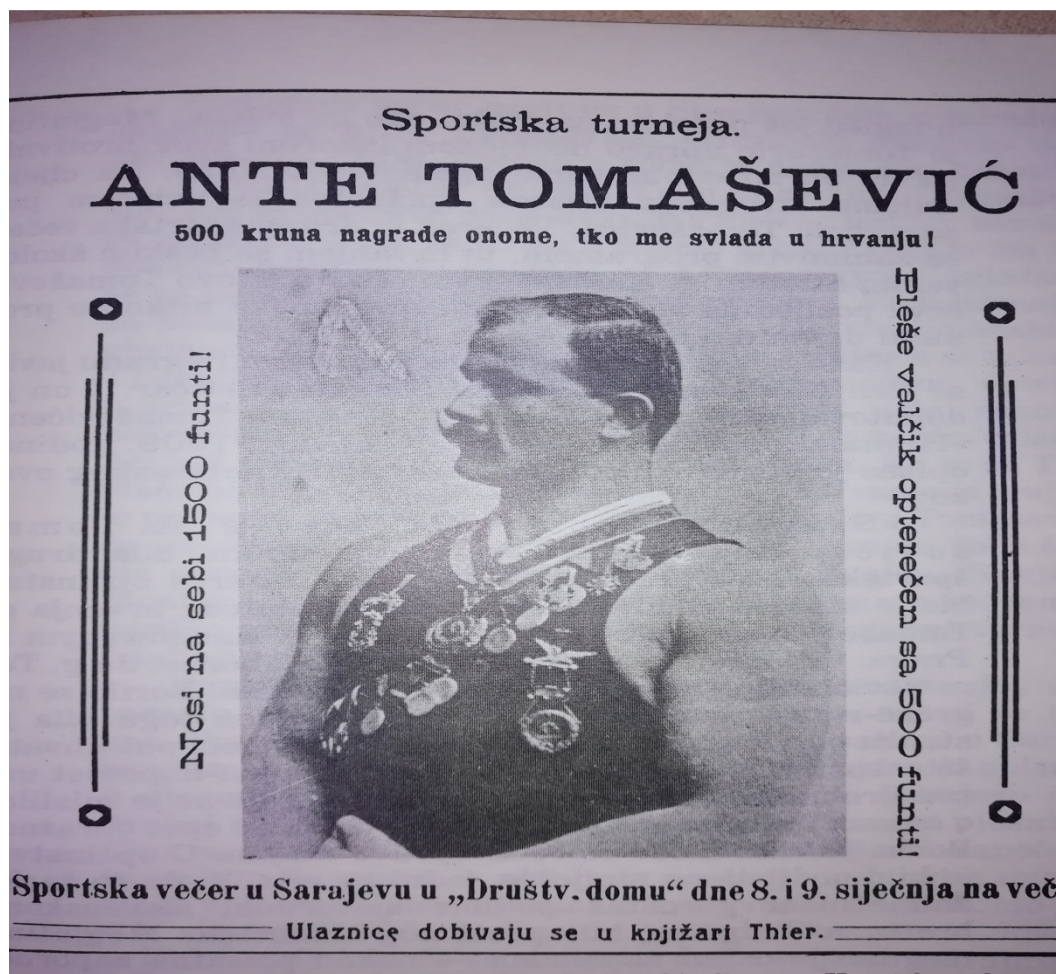
Slika 3. Ante Tomašević (najviši rastom u sredini) među članovima sportskog društva u Beču

Tomašević je postao jedan od najboljih te je bio jako popularan kako u granicama Austro-Ugarske tako i izvan, zbog toga što je često išao na mečeve po svim europskim pa i svjetskim zemljama. Gdje god bi se pojavio, svi su ga slavili i svi su mu odavali počast (Milas, 1990.). O njegovim uspjesima vrlo se brzo pročulo i na Balkanu pa je ubrzo postao ponos i simbol otpora svih Južnih Slavena, naročito Hrvata koji su u to doba bili potlačeni od strane Mađara.

Prvi veći dvoboj nakon kojeg se za Tomaševića pročulo u cijeloj monarhiji 1897. godine je bio protiv puno krupnijeg Nijemca kojeg su se u to doba svi bojali, ali ne i Tomašević. Tomašević ga je u prisutnosti mnoštva tri puta zaredom oborio na pod. Poslije toga su uslijedile mnoge pobjede. Na prvo veliko atletske natjecanje Ante Tomašević je išao u Češki grad Plzenj. Tek u usponu svoje karijere Tomašević nije došao kao veliki favorit, ali je u natjecanje ušao jako motiviran znajući da se više ne bori samo za sebe nego da iza njega stoji cijela Hrvatska, Dalmacija i Cetinjska krajina. Prvo je pobijedio u bacanju diska, da bi nakon toga porazio čak sedamnaest suparnika u njegovoj najdražoj disciplini, hrvanju. Nakon posljednje, finalne borbe je došlo do velikog nezadovoljstva publike u Plzenju jer je Tomašević u tom meču porazio tada najboljeg češkog hrvača i atletu Vaorinka. Kako Češka publika nije mogla podnijeti da se njihov junak nalazi pod nogama Hrvata koji mu je u meču slomio dva rebra nastala je gužva koja je na svu sreću prošla bez većih incidenata.

Najteži Tomaševićem protivnik kako je i često sam isticao je bio Gotlib Huber iz Tirola. Gotlib Huber je bio čovjek ogromna rasta i velike snage. Ante je s dvojicom prijatelja, Karlo i Ilija Delivuk (obojska su već prije hrvali s Tomaševićem) tražio Hubera da se obračunaju. Našli su ga kraj jednog jezera gdje je provodio vrijeme sa svojih šest prijatelja. Prije obračuna sa samim Huberom, Tomašević se morao obračunati sa svim njegovim prijateljima, koje je bez većih problema savladao. A Huber se okušao s braćom Delivuk te je i on na isti način savladao svoja dva protivnika. Nakon toga su se konačno obračunali Ante Tomašević i Gotlib Huber. Bio je to težak dvoboj u kojem su obojska koristili svu svoju snagu i umijeće da bace protivnika na pod, ali ni jedan ni drugi nisu uspijevali u tome. Hrvanje se pretvorilo gotovo u tučnjavu te su obojska počeli koristiti nedozvoljene tehnike kako bi savladali jedan drugoga, ali ni tako nisu uspjeli doći do pobjede. Nakon nekoliko sati kada se činilo da će Tomašević uspjeti pobijediti zbog toga što je Huber potrošio više snage na početku meča koristeći puno ne efikasnih tehnika, braća Delivuk rastavljaju Tomaševića i Hubera na nagovor Huberovih prijatelja. Njih dvojica su se rastali u miru sa željom da se nikad više ne sretnu u nekom meču.

Ante Tomašević je na vrhu svoje karijere jako puno nastupao kako na atletskim natjecanjima tako i u cirkuskim predstavama gdje je dodatno zarađivao (Slika 5.)

Slika 5. Fotografija Ante Tomaševića objavljena u Hrvatskom dnevniku u Sarajevu 1908. godine.

Nastupao je po cijeloj Europi, Crnoj Gori, Srbiji, Bugarskoj, Rusiji, ali čak i u Sjedinjenim Američkim državama gdje se hrvao s crncem kojeg je također pobijedio. Prema dnevnom tisku prvi nastup u hrvatskoj mu je u Splitu 13.8.1903. godine te tu pobjeđuje Austrijanca Felsteitnera i postaje prvi Hrvat koji ovjenčan nagradom za najboljeg hrvača grčko-rimskim stilom u Austro-Ugarskoj monarhiji. Zatim je 9.12.1903. godine u Zagrebu branio svoju titulu protiv Nijemca Brandetera. Pobjeđuje i Brandetera i to u dva meča i zadržava svoju titulu pred punim gledalištem. Mečevi u hrvatskoj su uvijek bili popraćeni sa svim narodnim novinama, a gledališta bila puna. Za vrijeme svog boravka u Bosni, kada je bio postavljen za kapetana vatrogasne jedinice u Zavidovićima, od druge polovice 1907. godine, Tomašević se puno natječe i koristi to vrijeme za svoju turneju po cijeloj Bosni i Hercegovini kao i po ostalim

susjednim područjima. U to vrijeme se često spominje da bi i prije samih hrvačkih mečeva odrađivao i gimnastičke nastupe, te su ga nerijetko nazivali i hrvačem i gimnastičarem.

Malo po malo Tomašević usporava ritam borbi te 1913. godine odradio posljednju veliku turneju. Turneja je trajala nekoliko mjeseci i Tomašević je tada imao oko 41 godinu. Posjetio je skoro cijelu južnu Dalmaciju, a turneju je počeo u Splitu pa je nastavio prema Šibeniku, Zadru, Braču, Hvaru, Korčuli, Dubrovniku, Kotoru, Solinu, Pelješcu, Trilju, Sinju, Drnišu i mnogim drugim mjestima u kojima je pokazivao svoje umijeće i u kojima je uvijek bio dočekan kako pravi junak zaslužuje. Prema pisanim izvorima pretpostavlja se da je Tomašević ovu turneju završio u Imotskom 22.4.1914. godine. Početkom Prvog svjetskog rata biva pozvan u vojsku u s 42 godine i s tim se prekida jedna jako uzbudljiva, burna i uspješna sportska karijera. Dok je obilazio mjesta, već je bio slavljn kao nepobjedivi narodni junak i živa legenda koja se pojavila pred ljudima izvirući iz njihove mašte starih nepobjedivih junaka, boraca za hrvatsku grudu, o kojima su oni pjevali uz gusle i prepričavali njihova junaštva iz narodnih pjesama (Milas, 1990.).

6. PISANI POVIJESNI IZVORI O ANTI TOMAŠEVIĆU

Najviše pisanih izvora koji su i dan danas sačuvani se nalaze u *Hrvatskom dnevniku* koji je izdavan u Sarajevu te je u ono vrijeme često izvještavao o Bosanskoj turneji Ante Tomaševića i njegovim uspjesima u vrijeme kada je Tomašević bio kapetan vatrogasne ekipe u Zavidovićima. Također je sačuvano i puno narodnih pjesama o Anti Tomaševiću koje su nastajale u doba njegove najveće slave, a te pjesme su se često pjevale uz gusle i opisivale su razne događaje iz Tomaševićevog života kao i mnoge njegove mečeve.

6.1. HRVATSKI DNEVNIK O ANTI TOMAŠEVIĆU

"Prvi podatak o gostovanju Ante Tomaševića u Bosni nalazimo u *Hrvatskom dnevniku* broj 297. od 29. prosinca 1907. godine, stranica 7, 8, koji glasi" (Zečević, 1995, str. 44.):

"Atleta Ante Tomašević. Hrvatski narod je od vajkada slavio djela pojedinih ljudi, koji su svojom tjelesnom snagom izveli vanredna djela. Svoju vanrednu snagu stavljali su ti pojedinci dabome vazda u službu svoga naroda. Kako je Staro doba bilo krvavo i ratoborno, to su ovi silni ljudi imali dovoljno prilike, da se okušaju na bojnopolju. U Staro doba kada nije bilo pušaka ni popova, i kada se od strijelica lako moglo obraniti štitovima, odlučivalo se o pobjedi sablja, imala je tjelesna snaga kud i kamo veću važnost nego danas. I tako si možemo samo stare junake pomišljati kano ljude vanredne tjelesne snage. Sa slavom starih junaka spojen je i narodni ushit nad snažnim i silnim tijelom kao uvjetom za narodnu obranu i narodni opstanak. Da se ljudski organizam što više ojača nalazimo gotovo kod svih naroda razne igre ne samo za djecu nego i za odrasle, a naročito za mladiće. U nas je po Bosni dobro poznata igra kamena s ramena megju odraslima, a u starije doba vježbali su se osobito plemići u bacanju i rukovogjenju buzdovana, te mačevanju i jahanju. Megjutim, kako su u novijem vremenu izumi na polju tehnike sve više promjenjivali način borbe, služeći se novim izumima i usavršavanjem puške i topa, tako su se sve više počele u narodu gubiti i razne igre i vježbe koje su imale svrhu da izvježbaju tijelo za ratnu borbu. Ali su se ove vježbe u bojovnim vještinama ipak preporodile megju kulturnim narodima pod imenom atletike i športa, te se pojedincima kod javnih natječaja daje prilika da bud svoju

tjelesnu snagu, bud vještinu u kojoj športovnoj igri pokažu, te pojedinci pred pozornim gledaocima odnesu ne samo burno odobravanje, nego obično i koju počasnu nagradu. U kulturnim zemljama, u Engleskoj, Franceskoj, Njemačkoj, pa i u drugim zemljama atletici i športu posvećuje se velika pažnja. U nas Hrvata tek se u novije vrijeme počeo razvijati šport i atletika. Nu premda su u atletici tek učinjeni početci, možemo se podičiti velikim uspjesima. Na tom polju ide nesumnjivo prvenstvo g. Antu Tomaševića, dalmatinskog gorostasa, koji se kao atleta proslavio u tugjem svijetu, i možemo javiti radosnu vijest, da će ga sarajevsko općinstvo imati prigode vidjeti kao salonskog atletu, i to 8. i 9. siječnja u velikoj dvorani 'Društvenog doma', te će općinstvu pružiti vanredno zanimanje produkcije, o kojima ćemo javiti. "(Hrvatski dnevnik, 1907, br. 297.)

"Bez obzira na športski značaj i kvalitetu Ante Tomaševića, članak je trebao odigrati širu ulogu, posebno u isticanju nacionalnih obilježja" (Zečević, 1995, str. 45.).

"Samo dva dana kasnije *Hrvatski dnevnik* objavljuje sažeti članak, ovog puta više posvećen Tomaševiću, a koji glasi" (Zečević, 1995, str. 46.):

"Gospodin Ante Tomašević, kapetan vatrogasaca u Zavidoviću, poduzima športovnu turneju najprije po Bosnu i Hercegovinu a onda će zaći Hrvatskom Dalmacijom, Srbijom i Bugarskom, te će u većim mjestima prirediti športske večeri, izvodeći svoje nedostignute trikove, te pokazujući svoju snagu u dizanju. Gosp. Tomašević odlučio se na ovo putovanje po najviše iz razloga, jer u pomenute krajeve dolaze razne atlete koji se izdaju za 'Hrvatske šampione za' najjače ljude na svijetu" a da nisu nigdje u kakvo megjunarodnom natjecanju atleta iznijeli pobjedu. God. Tomašević želi, da javno obori ovu njihovu lažnu reklamu, te je spreman da se javno sa svakim južnoslavenskim atletom ili Austro-Ugarske, i ako bi ga koji savladao u hrvanju, daje mu 500 kruna, a isto tako i svakome inome iz općinstva, koji bi ga u hrvanju savladao. Prilike će za ovo hrvanje biti već početkom siječnja. Dne 4. i 5. siječnja, prireguje g. Tomašević športsko večer u svom dosadašnjem boravištu u Zavidoviću, dok ćemo ga dne. 8. i 9. siječnja moći vidjeti u Sarajevu u društvenom domu."(Hrvatski dnevnik, 1908, br. 5.)

Konačno na sam dan nastupa, *Hrvatski dnevnik* objavljuje niz podataka o Tomaševiću i njegovom protivniku V. Koubowskom, koji je prihvatio izazov od ponuđenih 500kruna (Lj. Zečević 1995).

"Kako je poznato večeras je prvo športsko večer g. A. Tomaševića u društvenom domu, na što naročito naše čitatelje upozorujemo. Svojedobno smo priopćili program ove

zanimljive zabave. Ova će večer dobiti još veći interes, da će se izvesti i poslednja točka programa, naime 'hrvanje'. Kako je poznato, g. Tomašević daje 500 K nagrade onome tko ga obori pravilno u hrvanju. G. Tomašević položio je doista uredništvu 500 kruna, koje ćemo mi isplatiti eventualnom dobitniku kod hrvanja. Dosada se jevio Zulfo Keseđija, musliman, mesar iz Zepča, nadalje je na 'Bosnische Post' iz Praga atleta po zanatu V. Koubowsky poslao brzoglav: Ako je Tomašević doista položio 500 kruna, dolazim na hrvanje. Kako doznajemo, istome je atleti brzoglavno odgovoreno, da može doći. Pomenuti atleta vrlo je poznat u atletskom svijetu, te slični čuvenom šampionu Ciganiewiczu. – Koubowsky imade odlikovanja sasvim mlad i lijep čovjek, visok 180 cm., oko prsiju 131 cm. širine, dakle za 9 cm širi od Tomaševića, mišice 48 cm., za 4 cm više od Tomaševića. Kako se vidi vrlo pogibeljan temeljac g. Tomaševiću, te se je nadati, da će hrvanje biti vanredno zanimivo. Karte za obe večeri dobijaju se u preprodaji u knjižari Thiere. U pomenutoj knjižari izložen je počasni srebreni pehar za prvenstvo Austro-Ugarske, te njegove medalje, što ih je na utakmicama atletskim izborio."(Hrvatski dnevnik, 1908, br. 6.)

"Komentar prvog nastupa – 8. siječnja dosta kratak i glasi"(Zečević, 1995, str. 47.):

"Sinoć je u 'Društvenom domu' bila prva 'športska večer' g. Tomaševića. Tko je mislio da će tu vidjeti produkciju atleta, koje se vide u cirkusima, taj se ugodno razočarao. Općinstvo je bilo vidno iznenagjeno nad vanrednom vještinom i elegantnošću, kojom je g. Tomašević izvodio pojedine točke programa. Svoj svjetski glas što ga Tomašević uživa, on je i ovdje u Sarajevu donesao i uveličao. Za sada se ne upuštamo u detaljnije opisivanje. Na koncu je bilo hrvanje sa g. Zulфом Kesićem, mesarom iz Žepča. Općinstvo je znatiželjno iščekivalo, kako će se hrvanje svršiti, time više, što je g. Tomašević izim 500 K kod nas položenih stavio protivniku u izgled još posebnu nagradu, ako ga svlada. Megjutim je Tomašević upravo neobičnom lakoćom svog protivnika uz burno odobrenje općinstva svladao. Za cijelo vrijeme izvođenja trikova općinstvo je ushitom pozdravljalo Tomaševića. Večeras je druga športska večer sa zanimljivim programom, te hrvanje sa češkim školovanim atletom g. Koubowskim. Pošto je ovo Tomaševićeva poslednja večer u Sarajevu, neka nitko ne propusti na nju ne dogje."(Hrvatski dnevnik, 1908, br. 7.)

"Izazivač Zulfo Kesić (u najavi je navedeno Keseđija) nije bio dostojan partner (Lj. Zečević 1995.). Drugi nastup pobudio je povećano zanimanje kod općinstva, a posebno zato što je Koubowsky stigao u Sarajevo i imao to večer nastupiti". (Zečević, 1995, str. 47.) O tome je nastupu napisano sljedeće"(Zečević, 1995, str. 47.):

"Sinoć je u 'Društvenom domu' bilo drugo športsko večer g. Tomaševića. Cijeli interes občinstva bio je sinoć usredostrećen oko vrlo zanimljivog hrvanja. G. Tomašević sa njegovim protivnikom g. Koubowskym iz Praga. Odmah je bilo vidjeti na početku borbe, da g. Tomašević imade vrlo pogibeljnog protivnika. Borilo se na grčko-rimski način po 10 časaka i nakon toga bila je stanka od dva časa. Kad se protivnici po treći put uhvatiše u koštac – vladala je u općinstvu silna napetost usred grobne tišine. Bilo je momenata, gdje se je mislilo, e će sad Tomašević Koubowskog svladati i opet obratno. Borba je bila, može se reći, upravo očajna. U općinstvu je bilo podijeljeno mnijenje, jedni su mislili, da će žarki dalmatinski gorostas podleći sjevernoslavenskom bratu, a drugi su bili protivnog mišljenja. Megjutim megdan je ostao neodlučan – nakon pol satne naporne borbe, te će se radi toga večeras, u pol 9. sati borba nastaviti. Još se za hrvanje s Tomaševićem prijavio Arnaut musliman Šaban Kahrmanović iz Sarajeva, te je sinoć i predstavljen općinstvu. Večeras će se Tomašević najprije pohrvati sa Kahrmanovićem, a onda će nastaviti megdan sa Koubowskim. U općinstvu vlada veliki interes, kako će borba svršiti sa Koubowskim, a sa druge strane veliko je zanimanje megju muslimanima, a naročito megju Arnautima radi Kohrimanovića."(Hrvatski dnevnik, 1908, br. 7.)

"Stječe se dojam da je komentar pun prenaplašene dramaturgije: pogibeljni protivnik, silna napetost, grobna tišina, borba je bila, može se reći, upravo očajna, čime je već ranijim natpisima stvorena atmosfera napetosti oko Tomaševićevog gostovanja (Lj. Zečević 1995.). Time više, što je i nastup izazivača Kahrmanovića – muslimana Arnauta (tada korišteni termin za Albanca, Šiptara), bio dodatna zanimljivost i stimulans za privlačenje gledatelja (Lj. Zečević 1995.). Treći nastup *Hrvatski dnevnik* opisuje ovako" (Zečević, 1995, str. 48.) :

"Tomašević koji je upriličio dvije uspješne športske večeri, morao se još i treću večer zadržati u našem gradu. Valjalo mu je dovršiti neodlučni megdan sa Koubowskim i ogledati se sa mladim Arnautom Kahrmanovićem. Radi hrvanja sa potonjem bilo je te večeri mnogo muslimanski gledaoca, nego prijašnjih večeri. Prije no što će mladi 17-godišnji Arnaut ogledati sa Tomaševićem, oprči u krug dva puta hrvalište i onda stavši, učini rukom neke znakove i nakloni se općinstvu. U tren oka mladi Arnaut podleže snažnoj mišici Tomaševića. Na to se Tomašević imao ogledati sa Koubowskym. Hrvanje je trajalo pol sata, te je dovršilo potpunom pobjedom Tomaševića uz veliko povlagjivanje općinstva. I tako se Tomašević oprostio sa Sarajevom, da pogje u Zenicu,

Konjic, Mostar i u druga naša mjesta. Želimo na njegovoj turneji i daljnji, zasluženi uspjeh!"(Hrvatski dnevnik, 1908, br. 9.)

"O daljnjoj Tomaševićевой turneji po Bosni i Hercegovini nismo našli podatke."
(Zečević, 1995, str. 47.)

6.2. PJESME PISANE U ČAST ANTE TOMAŠEVIĆA

Kao o mnogim narodnim junacima tako i o Anti Tomaševiću su pisane mnoge pjesme koje su pjevane uz gangu i prenošene s koljena na koljeno. Njima se veličao lik Ante Tomaševića-Kuke, ali i podizao moral u teškim vremenima za Hrvatski narod.

"Ante Tomašević ide u carevu vojsku

Zmaj se diže od ravne Cetine,

Sve prileti visoke planine;

SAD eto ga u Gracu bijelom,

Glasovitom gradu štajerskom.

Nije zmaje iz gudre guste,

Već je ono Tomašević Ante,

Snažno momče iz ravne Cetine,

Ta aždaja, strašna, iz planine.

Pošlo momče četovati vojno

I služiti Cara dobrovoljno.

Tute mu je loša srića bila,

U Štajerskoj voda je odnila.

Jer su tamo Mađari soldati,

A ne Srbi ni braća Hrvati.

S tog je Ante slabo prolazio,

Više puta kavgu zametnuo.

Pa ispunja sanove ditinske,

A momče je krvi dalmatinske,

A od sebe srca junačkoga,
Kolina je kralja bosanskoga.
Jer takova neima junaka,
On uhvati ata četvrtaka,
Najžešćega što ima u cara
Te ga junak na zemlju obara.
To uzruja svu zemlju Štajersku,
Rad ovog strašnog junaka,
Jer ga vole najlipše divojke,
Gospojice od zemlje Štajerske.
Pa sad momci i junaci mladi,
Svaki Ante sad o glavi radi:
To najviše radi djevojaka
Da pogube onog junaka.
Al se Ante ne boji nikoga,
Nego samo Boga velikoga."

(Milas, 1995, str. 116).

7. ZAKLJUČAK

Kroz povijest hrvatskog naroda, hrvatski narod je često bio tlačen od drugih naroda, ali su se uvijek nalazili neki pojedinci koji bi se borili protiv toga da hrvatski narod bude potlačen i da hrvatski narod živi ponosno. Ante Tomašević-Kuka je kroz sportske uspjehe pronosio ime Hrvatske, Dalmacije i Cetinskog kraja boreći protiv toga da ti dijelovi padnu pod utjecaj Mađara. Kroz čast i junaštvo koji su uvijek bili na prvom mjestu kod Tomaševića, on ulazi u srca cijelom puku Austro-Ugarske monarhije. Borio se protiv najsnažnijih ljudi na svijetu i dokazao da je on jedan od njih. Primjer pravog sportaša i osobe koja cijeni ono što je njegovo. Bilo bi nepravedno da takva povijesno važna ličnost za Hrvatsku, a posebno za cetinjsku krajinu ode u zaborav i da nove generacije ne čuju priče o podvizima Hrvatskog junaka i svjetskog atleta Ante Tomaševića. Stvarna životna priča o djetetu iz malog sela kraj Sinja koje odlazi u veliki svijet i tamo se uspijeva izboriti za sebe te pomoću svoje upornosti i volje postaje jedan od najcjenjenijih ličnosti u narodu i to natječući se u jednom od najtežih sportova, hrvanju. To je svakako vrijedno divljenja i poštivanja na što i dan danas podsjeća spomen ploča (Slika 7.) postavljena na Tomaševićevu rodnu kuću u čast ovog velikog sportaša i svjetskog atleta.

Slika 7. Spomen ploča na rodnoj kući Ante Tomaševića-Kuke

8. LITERATURA

1. *Hrvatski dnevnik*, Sarajevo br. 297-1907. Br. 5, 6, 7, 9 – 1908.
2. Hrvatski hrvački savez. Povjest hrvanja u Hrvatskoj, <<http://www.hhs.hr/povijest-hrvanja-u-hrvatskoj/>>. Pristupljeno 10. rujna 2019.
3. Milas M. (1990), Ante Tomašević Hrvatski junak i svjetski atleta. Domovina Split.
4. Tünnemann, H. (2016). Scoring Analysis of the 2015 World Wrestling Championships. *International Journal of Wrestling Science*, 6(1), 39-52.
5. Ante Tomašević. (2013, svibnja 30). 'Wikipedija, Slobodna enciklopedija. Dobavljeno 14:23, listopada 9, 2019 iz [//hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Ante_Toma%C5%A1evi%C4%87&oldid=4096432](http://hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Ante_Toma%C5%A1evi%C4%87&oldid=4096432).
6. Hrvanje. (2019, svibnja 5). 'Wikipedija, Slobodna enciklopedija. Dobavljeno 14:19, listopada 9, 2019 iz [//hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Hrvanje&oldid=5251178](http://hr.wikipedia.org/w/index.php?title=Hrvanje&oldid=5251178).
7. Zečević Lj. (1995), *Hrvač Ante Tomašević u sarajevskom tisku*, Povijest športa, br. 104 od siječnja, 44-49.